

דף נ. תגרי לוד

תרשימי עזר וטבלת מעקב

משנה (מט): "האונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שתות למקח. עד מתי מותר להחזיר? עד כדי שִׁיראה לתגר או לקרובו. הורה רבי טרפון בלוד: האונאה שמונה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שליש למקח, ושמחו תגרי לוד. אמר להם: כל היום מותר לחזור, אמרו לו: יניח לנו רבי טרפון במקומינו, וחזרו לדברי חכמים".

לרבנן נתון: אונאה (בשתות) - עד כדי שִׁיראה.

יש לברר:

- מחילה (בפחות משתות) - לאלתר היא מחילה, או עד כדי שיראה (בעיה ראשונה, נ.).

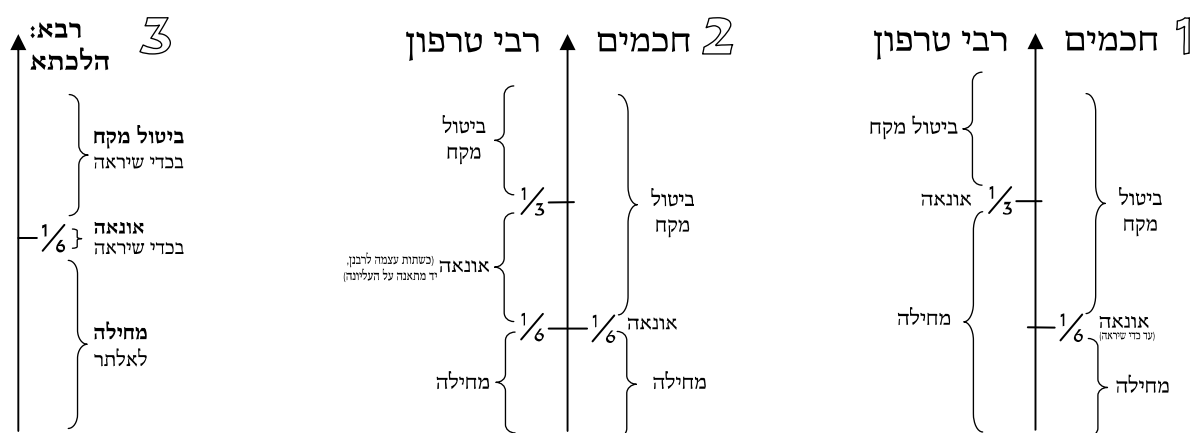
- ביטול מקח (ביותר משתות) - לעולם חוזר, או עד כדי שיראה (בעיה שנייה, נ.).

תרשימי עזר

1. ההבנה הפשוטה במשנה, "סברוה פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי".

2. "מי סברת... לא, משתות ועד שליש לרבי טרפון - כשתות עצמה לרבנן דמי".

3. "אמר רבא: הלכתא, פחות משתות - נקנה מקח; יותר על שתות - ביטול מקח; שתות - קנה ומחזיר אונאה, וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו". כרבי נתן, ע"פ רש"י, רמב"ם ושו"ע.

ההבנות המוצעות בדברי תגרי לוד

הטבלה שלפנינו עוקבת אחרי האופנים השונים בהבנת המשנה, לאורך סוגיית הגמ', לשיטת רש"י (הטבלה אינה מסכמת את המהלך ביחס לשתי הבעיות).

"אמר להם: כל היום מותר לחזור. אמרו לו: יניח לנו רבי טרפון במקומינו; וחזור לדברי חכמים". למה חזרו?	"הורה רבי טרפון בלוד: האונאה שמונה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שליש למקח. ושמחו תגרי לוד". למה שמחו?	המקור	
פחות משתות ושתות, דלרבנן חוזר רק בכדי שיראה - לר"ט כל היום ¹	שתות ומעלה עד שליש לרבנן הוי חזרה ויכול לבטל המקח (בכדי שיראה), ולרבי טרפון מחילה, וקנה ומחזיר אונאה (סברו בכדי שיראה)	(ג) איבעיא להו... תא שמע: חזור לדברי חכמים. סברה: פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי. אי אמרת בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון כל היום - משום הכי חזרו.	א
(ש"מ מחילה בכדי שיראה)	שתות ומעלה עד שליש לרבנן הוי חזרה ויכול לבטל המקח, ולרבי טרפון מחילה	אלא אי אמרת פחות משתות לרבנן לאלתר הויא מחילה, (ג) לרבי טרפון נמי, לאלתר הויא מחילה, אמאי חזרו? בדרבי טרפון נחא להו טפי, דמאי דרבנן קא משוי להו אונאה, לרבי טרפון הויא מחילה!	ב
מפסידים בשתות עצמה: לר"ט כל היום חוזר, ולרבנן בכדי שיראה?	ביטול מקח חוזר לעולם. לר"ט אונאה (סברו בכדי שיראה) משתות עד שליש, במקום ביטול מקח לרבנן לעולם	מי סברת פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן דמי? - לא, משתות ועד שליש לרבי טרפון - כשתות עצמה לרבנן דמי. אי הכי, במאי שמחו מעיקרא? תפשוט דביטול מקח לרבנן לעולם חוזר, דכיון דאמר להו רבי טרפון הויא אונאה - שמחו, כי אמר להו כל היום - חזרו.	ג
יותר משתות עד שליש חוזר לר"ט כל היום (אונאה), ולרבנן (ביטול מקח) בכדי שיראה ³	שתות עצמה - לרבנן אונאה (בכדי שיראה), לר"ט מחילה לאלתר	דאי סלקא דעתך דביטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, במאי שמחו? שמחו בשתות עצמה, דלרבי טרפון מחילה ולרבנן אונאה.	ד
יותר משתות עד שליש חוזר לר"ט כל היום (אונאה), ולרבנן (ביטול מקח) בכדי שיראה	בשתות עצמה - לרבנן בכדי שיראה, ולר"ט מחילה (לאלתר ⁴)	איבעיא להו... תא שמע: חזור לדברי חכמים. אי אמרת בשלמא ביטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולרבי טרפון כל היום - משום הכי חזרו.	ה בני ב
בשתות עצמה (אונאה), לרבנן בכדי שיראה, לר"ט כל היום ⁵	יותר משתות עד שליש לרבנן ביטול מקח וחוזר לעולם, לר"ט אונאה בלבד (סברו בכדי שיראה)	אלא אי אמרת ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר, אמאי חזרו? בדרבי טרפון נחא להו טפי, דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא! ביטול מקח לא שכיח.	ו

[ו' בשבט התשס"ה / כ"ב בסיון התשס"ט]

¹ לגבי יותר משתות, שלרבנן ביטול מקח ולרבי טרפון מחילה (קנה ומחזיר אונאה כל היום, על הצד דנקט הכא תלמודא שמחילה תלויה בזמן) - עדיף להם, לתגרי לוד, שתהיה החזרה רק בכדי שיראה לתגר, יותר מאשר קנה ומחזיר אונאה ויש לו שהות כל היום (רש"י).

² ראה תרשים 2.

אמנם יש להם עדיין רווח מסוים, שכן משתות עד שליש - לר"ט אונאה כל היום, ולרבנן ביטול מקח לעולם. אבל בשבילם הבל בין חזרה כל היום לבין חזרה לעולם אינו הבל משמעותי, וגם אונאה יתר על שתות לא שכיחה (רש"י).

³ הפסד זה קשה להם יותר מהרווח שיש להם בשתות עצמה מדויק.

⁴ רש"י. ו'לאלתר' לאו דווקא, שאף אם אונאה תלויה בזמן (בהנחה שבכדי שיראה גם לרבי טרפון), עדיפה להם מחילה דרבי טרפון, שקנה ומחזיר אונאה, מאונאה דרבנן, שהמתאנה יכול לבטל את המקח (מהר"ם שיק).

⁵ ורווח דיותר משתות לא שכיח (גמרא).